

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ДИСКУРСУ

Пальчевська О. С.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-2090-4870
Palch56@ukr.net*

Губич П. В.

*старший викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-7179-5627
Hubych@ukr.net*

Дубанич А. П.

*студентка
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна
orcid.org/0009-0004-0596-8181
lingualeo766@gmail.com*

Ключові слова: *інклюзивний дискурс, безбар'єрність, термінологія, інклюзивна освіта, перекладацькі стратегії, доступність.*

У сучасному мовознавстві інклюзивний дискурс привертає значну увагу дослідників, оскільки він відображає суспільні тенденції до забезпечення рівності, недискримінації та поваги до різноманіття соціальних груп. Мова інклюзії спрямована на уникнення упереджених або дискримінаційних формулювань і забезпечення поваги до різноманіття соціальних груп, включаючи гендер, вік, етнічну належність, фізичні можливості та соціальний статус. У зв'язку з розвитком міжнародної комунікації та зростанням ролі перекладу в науковій і суспільній сферах особливої актуальності набуває проблема адекватного відтворення термінів інклюзивного дискурсу в різних мовах. У статті розглянуто аспекти передачі інклюзивної термінології, а також її стратифікацію. Особливу увагу приділено труднощам, що виникають у процесі передачі понять, пов'язаних із інклюзивною освітою та соціальною інтеграцією. Проаналізовано ключові поняття, що формують сучасне розуміння інклюзії, зокрема такі, як *diversity, accessibility, inclusive learning environment*. Теоретичну основу становить дискурс-аналіз і порівняльне вивчення текстів. У роботі проаналізовано ключові стратегії перекладу, що застосовуються для відтворення інклюзивної лексики, зокрема евфемізацію, описовий переклад, транслітерацію, калькування та адаптацію. Також простежено взаємозв'язок між мовними засобами та ціннісними орієнтирами в суспільстві. Результати свідчать, що дискурс інклюзії сприяє розвитку суспільства, посиленню підтримки різноманітних груп населення та реалізації принципів рівності й доступності. Водночас переклад інклюзивної термінології потребує не лише мовної точності, а й урахування культурного, етичного та соціального контекстів, у межах яких функціонують відповідні поняття. Це зумовлює необхідність формування чутливого підходу до добору мовних відповідників, здатних зберігати змістову точність і прагматичний потенціал оригіналу.

PARTICULARITIES OF TRANSLATING INCLUSIVE DISCOURSE TERMINOLOGY

Palchevska O. S.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign
Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2090-4870
Palch56@ukr.net*

Hubych P. V.

*Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7179-5627
Hubych@ukr.net*

Dubanych A. P.

*Student
Lviv State University of Life Safety
Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine
orcid.org/0009-0004-0596-8181
lingualeo766@gmail.com*

Key words: *inclusive discourse, accessibility, terminology, inclusive education, translation strategies, accessibility.*

In modern linguistics, inclusive discourse attracts considerable scholarly attention because it reflects current social trends toward equality, non-discrimination, and respect for the diversity of social groups. Inclusive language seeks to avoid biased, stigmatizing, or discriminatory expressions and to ensure respectful representation of people regardless of gender, age, ethnicity, physical abilities, or social status. In the context of expanding international communication and the increasing importance of translation in academic, institutional, and public domains, the issue of adequately rendering the terms of inclusive discourse in different languages has become especially relevant. The article explores the transfer of inclusive terminology and proposes its thematic grouping according to semantic and functional features. Particular attention is given to the difficulties that arise when translating notions related to inclusive education, accessibility, and social integration, since such concepts are deeply embedded in cultural values and institutional practices. The study analyses key terms that shape the contemporary understanding of inclusion, including diversity, accessibility, and inclusive learning environment. Its theoretical framework combines discourse analysis with comparative text study, making it possible to examine both semantic content and contextual use. The paper identifies the main translation strategies applied to inclusive vocabulary, namely euphemisation, descriptive translation, transliteration, calquing, and adaptation. It also demonstrates that the choice of translation strategy depends not only on lexical equivalence, but also on pragmatic effect, cultural sensitivity, and the social acceptability of the target expression. Furthermore, the study traces the close relationship between linguistic choices and value orientations in society, showing that language does not merely reflect inclusion but actively shapes public attitudes toward it. The findings indicate that inclusive discourse contributes to social development, strengthens support for diverse population groups, and promotes the implementation of the principles of equality, accessibility, and respect for human dignity.

Постановка проблеми. Тема інклюзивності та доступності, особливо у контексті війни, стає все більш актуальною та набуває ширшого значення – вона є необхідною для всіх: для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), ветеранів з травмами різного ступеня та характеру, батьків чи інших маломобільних груп населення. У суспільстві зміщується акцент уваги на створення комфортного та доступного середовища, популяризацію та поширення досвіду та знань через засоби масової інформації. Вживання інклюзивної мови, репрезентація різних верств населення є беззаперечно важливою тенденцією. Однією з ключових концепцій, що об'єднує ці процеси, є інклюзія. Вона охоплює не лише фізичну чи інформаційну доступність, а й визнання гідності та унікальності кожної людини, незалежно від її соціального статусу, стану здоров'я, походження, гендеру. Можна виокремити кілька видів безбар'єрності: фізична, інформаційна, цифрова, освітня, економічна, суспільна та громадська [Що таке фізична безбар'єрність: коротко і просто. Що таке доступний простір? 2026].

Актуальність теми зумовлена тим, що мовні засоби та термінологія в дискурсі інклюзії не лише відображають, а й активно формують ціннісні орієнтири сучасного суспільства, впливаючи на сприйняття різноманіття, рівності, доступності та соціальної справедливості. Саме через мову закріплюються або, навпаки, долаються стереотипні уявлення про різні соціальні групи, тому вибір слів у цій сфері набуває не лише комунікативного, а й етичного значення. Особливої ваги ця проблема набуває в перекладі, оскільки передача інклюзивної термінології з однієї мови в іншу вимагає не механічного добору відповідників, а врахування культурного контексту, соціальної чутливості, норм сучасного мововжитку та прагматичного ефекту висловлювання. Перекладач у такому разі виступає не просто посередником між мовами, а учасником формування інклюзивного комунікативного простору, від рішень якого залежить точність, коректність і соціальна прийнятність відтворення понять, пов'язаних із рівноправ'ям, безбар'єрністю та повагою до людської гідності.

Формування мети і завдань статті. Метою статті є виявлення лінгвістичних та перекладацьких особливостей, які використовуються при відтворенні термінів інклюзивного дискурсу. Для досягнення мети поставлено **завдання** – класифікувати основні групи інклюзивної лексики, визначити типові труднощі перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інклюзивної мови та її перекладу активно досліджується у сучасній лінгвістиці. Комплексне дослідження співвідношення лекси-

ко-граматичних та лексико-семантичних трансформацій при перекладі термінології є загалом перспективним напрямком [Пальчевська, Маланюк, Саламін, 2022]. Дослідники зазначають, що інклюзивна термінологія формується у межах різних галузей, зокрема освіти, соціальної політики та прав людини, і виконує функцію стандартизації наукових понять та комунікації у сфері інклюзії. Передусім варто відзначити дослідження, присвячені формуванню термінологічного апарату інклюзивної освіти. Так, у роботі А. Душкевич наголошується на необхідності стандартизації термінів як засобу забезпечення точності й однозначності наукової комунікації. Авторка підкреслює, що терміносистема інклюзивної освіти формується під впливом міжнародних документів і потребує уніфікованого перекладу для збереження єдності трактувань [Душкевич, 2025]. В інших публікаціях, зокрема, Е. Спішакова аналізує репрезентацію інвалідності у перекладі та підкреслює, що мовні вибори перекладача можуть або відтворювати, або нівелювати соціальні стереотипи щодо людей з інвалідністю. Авторка наголошує на необхідності використання чутливої та недискримінаційної термінології. Підкреслює, що найпоширенішою зміною, пов'язаною з цими зрушеннями, є поступове витіснення слів, пов'язаних з інвалідністю, які раніше широко використовувалися як лайливі [Sřišáková, 2021].

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з основних характеристик інклюзивної термінології є її соціально обумовлений характер. Багато термінів виникають у відповідь на суспільні зміни та потребу точніше описувати нові соціальні явища. Для цього використовується евфемізація – процес заміни точної однослівної назви певного поняття, пряме вираження якого було б певною мірою небажаним, з метою його пом'якшення, ввічливості, а також заміни табу-йованих найменувань. Наприклад, у сучасній англійській мові широко використовуються такі терміни, як *inclusive education*, *special educational needs*, *accessibility*, *gender-neutral language*. Мотивом цих найменувань є тактовність, намагання підкреслити рівноправність тощо.

Вразливі групи населення зазнають певного впливу, оскільки вони стикаються з додатковими перешкодами, що ще більше обмежує їхній доступ до послуг. Серед викликів – обмежена доступність ключової інформації у форматі та мовою, доступних для осіб з інвалідністю, особливо якщо вони є мігрантами або переміщеними особами. У процесі розвитку система освіти для дітей з обмеженими можливостями пройшла шлях від ізоляції до інклюзії – впровадження нормативних актів, що сприяють розширенню освітніх можливостей. Введення в Україні системи інклюзивної

освіти ініціювало перегляд термінів, що стосуються порушень розвитку людини, функціональних можливостей осіб з інвалідністю. Цим змінам також слугували міжнародні вимоги, які полягають у наголошенні на важливості збереження гідності людини і упередження стигматизації та дискримінації особи з інвалідністю. Розуміння місця та значення застосування термінів, які стосуються функціональних можливостей людини, є важливим як для фахівців, так і для розбудови толерантного інклюзивного суспільства.

Наразі в Україні за новими освітніми рекомендаціями запропонована нова термінологія вказує на певні потреби та функціональні можливості, які слід враховувати у розбудові освітнього процесу для дітей та молоді з інвалідністю. Затверджена така термінологія: *діти з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю; діти з порушеннями зору /слуху, / опорно-рухового апарату / інтелекту легкого, помірного, тяжкого та глибокого ступеня / спектру аутизму (багато ознак) та з аутизмом (окремі ознаки) / складними порушеннями (у поєднанні декількох порушень або супутніх ускладнень у т.ч. медичних – коморбідних).*

Ті ж самі чинники впливають на розвиток англійської термінології інклюзивної освіти як особливого шару термінологічної лексики, утвореної одиницями медичної термінології та соціальної педагогіки. Саме тому термінологію інклюзивної освіти, зокрема англійську, можна вважати водночас і міждисциплінарною, і галузевою. До її складу входять:

- власні фахові терміни, що виникли саме в межах сфери інклюзивної освіти (наприклад, *tutoring support, inclusive schooling*);

- базові терміни, які є запозиченими з термінології, що становить фундамент цієї галузі знання (терміни спеціальної педагогіки – *special education teacher, sign language, early intervention strategies*);

- терміни із суміжних галузей (педагогіки – *teacher training, child-centered philology, pre-teaching specialized vocabulary*, медицини – *disablement, impairment, hard of hearing, physical and mental disabilities*, психології – *child-centered psychology, development psychology*);

- загальнонаукові терміни, що мають однакове значення в різних сферах, але їхнє значення уточнюється та набуває додаткових конотацій у конкретній галузі (*American sign language, individual education program (IEP Team), education for all-together*) [Камишова, Мігай, 2021].

До складу визначеного шару термінологічної лексики англійської мови належать також терміни-епоніми. Ці терміни містять власні назви. Вони виконують функції конкретизації й індивідуалізації, а також функцію евфемізації в окремих

професійних текстах. Групами найбільш численних термінів-епонімів в аналізованій термінології англійської мови є одиниці номінації синдромів хворіб дітей з обмеженими можливостями та їх тестуванням. Власні назви позначають у них прізвища науковців, які виявили або розробили їх.

Переклад таких термінів передбачає використання різних перекладацьких стратегій. Найпоширенішими серед них є:

- еквівалентний переклад – використання усталеного відповідника (наприклад, «*inclusive education*» – «*інклюзивна освіта*»);

- калькування – дослівне відтворення структури терміна (*gender-neutral language* – «*гендерно-нейтральна мова*»);

- описовий переклад – пояснювальне передавання значення терміна у разі відсутності прямого відповідника;

- адаптація – пристосування терміна до норм і традицій мови перекладу;

- контекстуальні заміни

Один з таких прийомів Карабан В. І. описує так: «Калькування (дослівний або буквальный переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику» [Карабан, с. 286]. Розглянемо також ще один спосіб – контекстуальні заміни. Згідно з Карабаном В. І. контекстуальна заміна – це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словником відповідником і що підібрано з врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [Карабан, с. 286].

Варто також зауважити, що комунікація є одним з конкретних прикладів того, як можна усунути бар'єри та сприяти доступності: *Інформація, матеріали та ресурси надаються та поширюються різними мовами (у тому числі тими, якими користуються відповідні групи мігрантів або переміщених осіб), у різних (письмових, усних та ілюстрованих) та доступних форматах (шрифтом Брайля та великим шрифтом, веб-контент, доступний для програм-зчитувачів екрану, включаючи опис зображень, версії, зручні для читання, простий текст із супровідними ілюстраціями, спрощені версії інформації, відео, аудіозаписи, озвучування, субтитри) через найбільш відповідні доступні канали (особисто, радіо, SMS, електронна пошта, телебачення тощо)* [Disability and inclusion in mhps, 2024].

Як приклад українського контенту можна взяти інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг або All

inclusive», створене за підтримки Ощадбанку та Visa. Його незмінний ведучий Олександр Терен – ветеран війни, автор книги «Історія впертого чоловіка», громадський діяч та блогер. Це медійний продукт, що поєднує гумор, подорожі та соціальну інклюзію, зміст якого – це інспекція ведучим та відомими гостями шоу міст на предмет безбар'єрності. У ньому часто живані конструкції, такі як «безбар'єрність», «інклюзивна/-е» (як прикметник), «інвалідність». Наприклад: «Останню серію шоу було присвячено Барселоні – автори проєкту використали це місто як своєрідний дороговказ, якого рівня безбар'єрності мають досягти українські міста, щоб вважатись дружніми до людей з інвалідністю в європейському сенсі». Це речення в англійському варіанті: “*The last episode of the show was devoted to Barcelona – the authors of the project used this city as a kind of guideline for what level of barrier-free accessibility Ukrainian cities should achieve to be considered friendly to people with disabilities in the European sense*”. [Інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг або All inclusive», 2026].

Назва тревел-шоу «Відвал ніг» вживається в розмовному стилі як синонім до «захопливо», «неймовірно», однак у буквальному перекладі може бути хибно інтерпретована іноземною аудиторією. Виникає потреба в креативній адаптації заголовків, наприклад, додавання гри слів «Відвал ніг або All inclusive». Цей інтернаціональний вислів поєднує формат подорожі та інклюзію як доступність для всіх. Цей приклад пізнавального проєкту ілюструє складність адаптації термінів, емоційного забарвлення й іронії в контексті соціальної реклами та популярного контенту.

Висновки. Формування інклюзивного суспільства потребує відповідних термінів, які б викреслювали дискримінацію, стереотипи та приниження гідності людини. Інклюзивна термінологія є ключовою для інтеграції міжнародних стандартів, досвіду, як і її переклад. Вона характеризується динамічністю, оскільки активно розвивається разом із змінами у суспільстві. Основна мета – повна інтеграція кожного у суспільне життя. Роль перекладу полягає в забезпеченні рівних прав та комфорту, що охоплює цифрову, інформаційну, фізичну, освітню та економічну доступність без упереджень.

В Україні та світі сучасною тенденцією є безбар'єрність – середовище, доступне для всіх. У зв'язку з розвитком концепції інклюзії дедалі більшого значення набуває використання інклюзивної мови, яка спрямована на уникнення дискримінаційних або упереджених формулювань та забезпечення коректного представлення різних соціальних груп. Інклюзивна мова передбачає використання нейтральних або чутливих

до контексту мовних одиниць, що не створюють негативних стереотипів щодо певних груп людей. Приблизно половина українського суспільства має потребу в зручному доступному просторі – постійно або в окремих життєвих ситуаціях. Це стосується людей з інвалідністю, батьків з маленькими дітьми, вагітних, літніх людей, ветеранів, тих, хто одужує після травм або хворіб. Що є причиною зростання попиту на коректну репрезентацію вразливих груп у медійному просторі. Тому, без сумніву, безбар'єрність стосується кожного. Результати дослідження свідчать про необхідність комплексного підходу до перекладу інклюзивного дискурсу, який поєднує лінгвістичні та соціокультурні аспекти. **Перспективи подальших досліджень** полягають у створенні спеціалізованих глосаріїв інклюзивної термінології, а також у корпусному аналізі текстів інклюзивного дискурсу з метою визначення тенденцій перекладу та стандартизації відповідної термінології. Отже, переклад термінів інклюзивного дискурсу є складним процесом, який потребує врахування не лише мовних, але й соціокультурних факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник безбар'єрності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bf.in.ua/>
2. Зінченко В. М., Грищенко О. В. Мовна інклюзія в публічному дискурсі та лінгвістичні стратегії сприяння соціальної рівності // Вісник гуманітарних наук. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821>
3. Інклюзивне тревел-шоу «Відвал ніг» [Електронний ресурс] / Ощадбанк. Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/en/news/inkluzivnetrevel-sou-vidval-nig-abo-all-inclusive-stvorenezasprianna-osadbanku-ta-visa-zibralo-ponad-4mln-peregladiv>
4. Камишова Т. М., Мігай Н. В. Англійська термінологія сфери інклюзивної освіти та її епонімічні одиниці // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. № 9.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
6. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу (аспектний переклад): підручник / за ред. О. І. Тереха. Вінниця: Нова книга, 2001. 446 с.
7. Пальчевська О. С., Маланюк М. С., Саламін Н. А. Граматичні аспекти перекладу науково-популярної статті українською мовою. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2022. № 12. С. 132–136. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2022-12.21>

8. Що таке фізична безбар'єрність: коротко і просто. Що таке доступний простір? [Електронний ресурс] / Безбар'єрність. Режим доступу: <https://bbu.org.ua/shho-take-fizichna-bezbarernist-kоротко-i-prosto-shho-take-dostupnij-prostir/>
9. Disability and inclusion in MHPSS [Electronic resource] / Inter-Agency Standing Committee. 2024. Available at: <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/2024-01/IASC%20Information%20Note%20on%20Disability%20and%20Inclusion%20in%20MHPSS.pdf>
10. Dushkevych A. Formation resources of the English terminology of inclusive education // *Studia Philologica*. 2025. Vol. 2, no. 25. P. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2025.255>
11. Spišiaková E. Disability in translation // *The Routledge handbook of translation and health* / ed. by Ş. Susam-Saraeva, E. Spišiaková. London ; New York: Routledge, 2021. P. 300–313.

REFERENCES

1. Dovidnyk bezbariarnosti [Barrier-free guide]. (n.d.). Retrieved from <https://bf.in.ua/> [in Ukrainian].
2. Zinchenko, V. M., & Hryshchenko, O. V. (2024). *Movna inkluziia v publicnomu dyskursi ta linhvistychni stratehii spriannia sotsialni rivnosti* [Linguistic inclusion in public discourse and linguistic strategies for promoting social equality]. *Visnyk humanitarnykh nauk* [Bulletin of Humanities], 1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14065821> [in Ukrainian].
3. *Inkluzyvne trevel-shou "Vidval nih"* [Inclusive travel show "Legs Fell Off"]. (n.d.). Oshchadbank. Retrieved from <https://www.oschadbank.ua/en/news/inkluzivne-trevel-sou-vidval-nig-abo-all-inclusive-stvorene-za-sprianna-osadbankuta-visa-zibralo-ponad-4-mln-peregladiv> [in Ukrainian].
4. Kamyshova, T. M., & Mihai, N. V. (2021). *Anhlomovna terminolohiia sfery inkluzyvnoi osvity ta yii eponimichni odyntsi* [English terminology of inclusive education and its eponymic units]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International Humanities University], 9 [in Ukrainian].
5. Karaban, V. I. (2002). *Pereklad anhliiskoi naukovi i tekhnichnoi literatury: Hramatychni, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy* [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
6. Korunets, I. V. (2001). *Teoriia ta praktyka perekladu (aspektnyi pereklad)* [Theory and practice of translation (aspect translation)] (O. I. Terekh, Ed.). Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian].
7. Palchevska, O.S., & Malaniuk, M.S., & Salamin, N.A. (2022) *Hramatychni aspekty perekladu naukovo-popularnoi statti ukraïnskoiu movoiu*. [Grammatical aspects of the popular scientific article translation into the ukrainian language]. *Lvivskyi filologichnyi chasopys* [Lviv Philological Journal] 12, p. 132–136. [in Ukrainian].
8. *Shcho take fizychna bezbariarnist: Korotko i prosto. Shcho take dostupnyi prostir?* [What is physical barrier-free accessibility: Briefly and simply. What is accessible space?]. (n.d.). *Bezbariarnist* [Barrier-free accessibility]. Retrieved from <https://bbu.org.ua/shho-take-fizichna-bezbarernist-kоротко-i-prosto-shho-take-dostupnij-prostir/> [in Ukrainian].
9. *Disability and inclusion in MHPSS*. (2024). Inter-Agency Standing Committee. Retrieved from <https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/2024-01/IASC%20Information%20Note%20on%20Disability%20and%20Inclusion%20in%20MHPSS.pdf> [in English].
10. Dushkevych, A. (2025). Formation resources of the English terminology of inclusive education. *Studia Philologica*, 2(25), 69–82. <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2025.255> [in English].
11. Spišiaková, E. (2021). Disability in translation. In Ş. Susam-Saraeva & E. Spišiaková (Eds.), *The Routledge handbook of translation and health* (pp. 300–313). Routledge [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.05.2026